

Anmeldelser.

Statsrådets Forhandlinger 1848—63. I. 24. Januar—15. November 1848. Udgivet af Rigsarkivet ved Harald Jørgensen under Tilsyn af Andreas Møller og Axel Linvald. Kbh. 1954. XII + 606 S.

Blækket er ved at bleges i Statsraadsprotokollerne fra Midten af 19. Aarhundrede; paa sine Steder er Skriften alene læselig i skarpt Lys. Det kommer derfor til Pas, at Rigsarkivet nu har paabegyndt en Offentliggørelse af dette Kildemateriale for Perioden 1848—1863; hvilket Kæmpearbejde det drejer sig om, faar man allerede et levende Indtryk af, naar det viser sig, at det foreliggende 1. Bind ikke engang omfatter fulde ti Maaneder af Aaret 1848. Ganske vist, det var en bevæget Tid, hvor der en Overgang blev afholdt daglige Statsraads møder, men den statelige Række af Folioprotokoller i Læderbind, som følger efter, lader paa Forhaand ane, hvilken Stofmængde, der rummes her.

Et Spørgsmaal melder sig straks, og de tilsynsførende har da ogsaa omgaaende besvaret det; de har ikke næret nogen tvivl om, at protokollerne fra 1848 og fra de nærmest følgende år . . . bør udgives uden forkortelser af nogen art, og andre vil forbeholdsløst give dem Ret. Begivenhederne træder her formelig hinanden i Hælene, og Opgørelserne er saa betydningsfulde, at alt maa medtages. Udeladelser er i det hele ubestrideligt af det onde. Men der kommer utvivlsomt en Tid, hvor Spørgsmaalet maa tages til Behandling under en anden Synsvinkel. Efterhaanden svulmer Ministerreferaterne angaaende rene Ekspeditionssager, angaaende Skilsmitter og Benaadninger m. m., der kræver Kongens Underskrift, nemlig stærkt op. Foreløbig (i Møderne 1848) trænges de i Baggrunden af de store Begivenheder, og maaske vil der senere ogsaa finde en anden Forskydning Sted; antagelig bliver Referaterne af de egentlige Forhandlinger i visse Perioder samtidig kortere. Den Slags Drøftelser former sig selvfølgelig langstrakte indenfor et saa uensartet sammensat Ministerium som det, der

dannedes i Marts 1848; Meningerne brødes stadig, ikke paa nogen ufordragelig Maade, men Modsætningerne var der; følgelig fylder Referaterne af Møderne meget og har krævet et helt Bind af Udgaven. Det kan blive anderledes under mere homogene Regninger. Men det vil ikke veje op. Den anden Slags Referater breder sig Side op og Side ned, og de gengives allerede saa kort i Protokollerne, at Vanskeligheden næppe løses ved Forsøg paa at skrive dem sammen. Det rimeligste bliver da maaske her alene at gengive Protokollerne *in extenso* for enkelte Aar eller bestemte Tidsafsnit som Prøve, og saa iøvrigt at udelade dette Stof. De paagældende Referater indeholder tilmed i de fleste Tilfælde alene ganske uinteressante Personalialia. Imidlertid maa en saadan Fremgangsmaade gennemføres med Skønsomhed i hvert enkelt Tilfælde; Benaadningssager kan saaledes give Anledning til Drøftelser mellem Ministrene af betydelig juridisk Interesse, og disse maa absolut med. Og hvor det i en senere Tid kommer til at dreje sig om Sager vedrørende Ministerierne for Slesvig og Holsten-Lauenburg, kan der skjule sig Spørgsmaal af nogen politisk Betydning ogsaa under Referater af tilsyneladende ren lokal Art.

Iøvrigt vil *den* principielle Betragtning altid med nogen Ret kunne gøres gældende, at det er Statsraadets *Forhandlinger*, Udgaven beskæftiger sig med, mere end med Ministrenes løbende Referater af specielle Sager, der ikke giver Anledning til Drøftelser.

Paa den anden Side tages der jo ogsaa stadig *Beslutninger* i Statsraadet, og saadanne maa naturligvis medtages. Men herved stilles vi overfor et nyt Problem. Man spørger uvilkaarligt: i hvilken Grad kan en Gengivelse af Statsraadsprotokollerne hvile i sig selv? Der er udenfor Statsraadet foregaaet Drøftelser og truffet Afgørelser, som i mange Tilfælde er Forudsætningen for, hvad der sker bag de lukkede Døre. Forstaaelsen bliver mangelfuld, naar vi ikke kender dem. Udgiveren er naturligvis opmærksom paa Forholdet og henviser til Premierministerens (senere Konseilspræsidiets) Journal; efterhaanden faar ogsaa Resolutionsprotokollerne større Betydning, men lignende Materiale kan godt gemme sig andet Steds som Følge af den nedarvede, praktisk-administrative ikke systematiske Ordning af mange af Arkivalierne fra 19. Aarhundrede¹. I Virkeligheden hører saadanne Sager med til Belysning af Arbejdets Forløb indenfor Centraladministrationens Hjærtekammer.

Men saaledes som Forretningsgangen var paa Slotsholmen og

¹ Saaledes f. Eks. under Konseilspræsidiets: »Akte om Forhandlinger i Statsraadet og mellem Ministrene 1848—50, 1855, 1856, 1861«.

Arkivsagernes deraf følgende Ordning vilde noget saadant dog ganske sikkert kun være muligt gennem en Parallelpublikation af disse Akter, og Udgiveren vilde her blive stillet overfor ganske uoverskuelige Opgaver. Andre end egentlige Forskere maa nøjes med Statsraadsprotokollerne. En anden Sag er, hvorvidt der ikke kunde have været henvist til dem og givet Resuméer af dem i Noterne. Men her kommer vi op mod et Princip, der éngang for alle er fastlagt for Udgivelsen: »der er afstået fra så godt som enhver kommentering» (S. VIII).

Det kan lade sig høre; en gennemført Kommentering af Materiale som det foreliggende kunde udstrækkes i det uendelige. Men det er altsaa kun »så godt som«, at Kommenteringen er udeladt, og her vil man selvfølgelig altid kunne tvistes om, hvor Skellet skal trækkes. — En anden Sag er, at Udgiveren ikke synes at have handlet helt konsekvent — eller for doktrinært ved denne Grænsedragning; han indskyder samvittighedsfuldt altid Ministrenes Navne, hvor disse ikke anføres i Statsraadsprotokollernes Tekst, men hvorfor faar vi f. Eks. S. 206 (Linje 13 fra oven) ikke at vide, hvem »Generalprocureuren« er?

Der er ogsaa andre Tvivlsspørgsmaal; et af dem, »hvorledes Mødereferaterne har fået deres foreliggende form«, holder de tilsynsførende selv aabent, men i denne Forbindelse stilles vi for Resten ogsaa overfor et særligt Problem: Den umiskendelige Forskel, der er paa Referaternes Anlæg, ikke blot mellem den lille, ikke-autoriserede Protokol over Møderne 24.—28. Januar 1848 og »Statsraads-Protocol I 1848« (22. Marts til 16. November), men ogsaa mellem denne og dens første Del (Møderne 28. Jan. til 21. Marts). Den Ændring, som foregaar her, *kan* skyldes, at det alligevel er en anden Slags Sager, der behandles, og at Behandlingsmaaden er blevet en anden efter Regeringsskiftet, men den *kan* ogsaa have sin Forklaring i et bestemt Ønske fra de nye Ministres Side om at faa Standpunkterne mere tydeligt slaaet fast, et Ønske, som den nye Pennefører (fra 5. April), Konseilspræsidentens Sekretær C. F. J. H. Liebe bevidst har bragt til Udførelse.

Alt dette vedrører, om man saa maa sige, alene den rent tekniske Side af Udgiverarbejdet. Der er imidlertid ved enhver Kildepublikation et andet Spørgsmaal, som samtidig eller senere ogsaa kræver Besvarelse: Hvad nyt bringer det Materiale, der her fremlægges for en videre Kreds af Historikere? Svaret maa i dette Tilfælde blive: Nye overraskende eller afgørende Bidrag til Danmarks Historie i det paagældende Tidsrum indeholder Statsraadsprotokollerne ikke. Men dermed er ikke sagt, at de er uden Værdi, og den Side af Sagen kommer vi om et Øjeblik til-

bage til. Men selve dette Forhold rejser et nyt Spørgsmaal: Hvorfor har den lange Række af Protokolbind saa længe været lukkede eller i hvert Fald vanskeligt tilgængelige Bøger for Forskningen? Seglene blev, saadan set, brudt med Aage Friis' Udgave af »Statsraadets Forhandlinger om Danmarks Udenrigspolitik 1863—1879«, hvis Uddrag af Protokollerne altsaa omfatter en senere Periode end den foreliggende Publikation. Men lige til det sidste er der vaaget vagtsomt over de Hemmeligheder, der efterhaanden ikke eksisterede.

Hvilke Hensyn har her gjort sig gældende? Det er vanskeligt at forstaa. Kong Frederik VII optræder ganske vist i Moderne paa sin pudserlige Maade med stortalende Erklæringer, som han gerne vil have taget til Protokollen, men han ønsker egentlig kun at udtale dem og frafalder ogsaa, hvis Sagen staar paa det, sin Fordring om at se dem med sort paa hvidt. Det er imidlertid Tilbøjeligheder, som paa ingen Maade er ukendte, og alt for sart er man jo i det hele ikke omgaaedes med den folkekære Konges Minde. Hvad Sammenhængen saa end kan have været, saa lægger Rigsarkivet altsaa nu Materialet mere eller mindre fuldstændigt frem op til 1863. Men med det Kendskab, vi herved har vundet til Statsraadsprotokollerne, synes der næppe at være Grund til ud over det Tidspunkt, hvor de slutter, at staa paa Hemmeligholdelsen i samme Grad som hidtil.

Det er iøvrigt mærkeligt paa Baggrund af Statsraadsforhandlingernes Offentliggørelse at se, hvor megen Oplysning ogsaa de spredte trykte Kilder giver til det bevægede Aar, 1848's, Historie. Som allerede nævnt beretter de ikke om positivt ukendte Tildragelser, men dette betyder paa ingen Maade, at vi ikke paa Grundlag af dem naar til dybere og klarere Erkendelse af Begivenhedernes Gang og Ministrenes Standpunkter. Det er netop, hvad vi gør. Gennem de udførlige Referater vinder vi en helt anden Forstaaelse baade af Sagens Sammenhæng og Mændenes Meninger, end vi tidligere har haft; ved Bedømmelsen af Dramaets Personer vil der vist i adskillige Tilfælde herefter foregaa en Omvurdering; Protokollernes skarpe Projektørlys er ikke lige flatterende for alle. I disse Henseender vil »Statsrådets Forhandlinger« utvivlsomt byde Forskningen betydeligt Nyland.

I Forordet til det foreliggende Bind paapeges iøvrigt den Betydning, Udgivelsen af Protokollerne vil faa for Kundskaben om vore »forfatningsmæssige forhold og for forståelsen af statsrådets hele stilling og funktion«. Det er rigtigt, men beklageligt er det her, at vi mangler Referater af tidligere Statsraads møder til Sammenligning. Sandsynligvis har Forretningsgangen ikke væ-

ret væsensforskellig, men muligt er det, at den særlige Karakter, Referaterne af Moderne fra 24. Januar til 21. Marts vitterlig har, kan bunde noget i, at de anvendte Forhandlingsformer dengang endnu mere svarede til en svunden Tids. Der kom, som naturligt var, stærkere Modsætninger frem indenfor Marts-Ministeriet. Men iøvrigt gik det heller ikke af uden Brydninger i Enevældens Tid. Hvad der imidlertid rummer betydelig Interesse er at følge, i hvilken Grad Bardenfleth forstaar at bevare Traditionen og A. V. Moltke at formidle Meningsforskellene under Overgangen til det, der alligevel maatte blive en ny Forvaltningsskik indenfor Statslivets mest centrale Organ.

Erik Møller.

Ada Bruhn Hoffmeyer: Middelalderens Tveæggede Sværd.
Udgivet af Tøjhusmuseet. København. 1954. I-II. 207 + 96 s.
samt planchebind LXII s. + Summary.

Den foreliggende publikasjon utgitt av Tøjhusmuseet har fått et meget vakkert utstyr. Ved et arkeologisk arbeid av denne art må forutsetningen være at forfatteren forstår å skape et samspill mellom den rene arkeologi og det skriftlige kildemateriale, men dette samspill mellom de to forskningsgrener har forfatteren ikke klart å gjennomføre. Forf. leker med sverd som en akrobat, men man savner den samme evne når det kreves kritisk vurdering av det historiske kildemateriale. I sitt arbeid (s. 13) sier dr. Hoffmeyer at det er hensikten «at give en fremstilling av det egentlige middelaldersværds historie og udvikling først og fremst i Danmark fra ca. 1100 til 1500», og dette må sies å være gjennomført. Men å skape et kulturbilde er ikke dr. Hoffmeyers sak.

Man kan også spørre om det er absolutt nødvendig at doktoravhandlinger om arkeologiske emner skal være så kjedelige at de bare kan leses av fagfolk? Er det ikke mulig å blåse litt liv i stoffet? I en liten oppsats av Harry Fett, «Et brev om en kobberplate» i festskriftet til Johan Bøgh 1918, tar Fett oss med ut på Övregaten i Bergen for å snakke med de gamle gullsmeder «som bor i hus med jordgulv av hensyn til brannfaren» og likefrem diskuterer teknikk med de gamle mestre. Noe likende kan faktisk gjøres for sverdenes vedkommende. Hvis man bruker de norske takstforordninger og Magnus Lagaböters Byordning som finnes i hans Bylov — kan man se klassifisert arbeidsdelingen mellom de forskjellige arter av våpensmeder. (Norges Gamle Love II, s. 216). Her kan en likefrem høre lyden av platemestrenes hammre og høre sverdslipernes gnissing med sine bryner.